

RICHARD NASH, MOJSTER ZA DEŽ

Komedijo broadwayskega režiserja in bulvarskega dramatika Richarda Nasha bi tudi Sarcey imel za pièce bien faite, saj ima več krepkih nosilnih prizorov, ki jamčijo delu trdno dramsko zgradnjo in močne odrske učinke. Nasheva malo zahtevna in vendar po svoje ljubezniva igra pa ima še nekaj, česar vsa Scribe-Sarceyeva dramaturgija, ta visoka šola sleherne bulvarske dramatike, ne pozna, namreč nekonvencionalen motiv in poezijo na odru; prav to dvojje pa dela Nashevo igro tako prikupno.

Nekonvencionalen motiv te igre je upodobljen v junakinji Lizzie — gre za témo, ki jo zaradi njene delikatnosti zelo redko srečujemo v svetovni literaturi — kako se naj neko radoživno, pošteno, prikupno in celo premožno dekle po lastni izbiri in v zakoniti obliki znebi svojega devišstva, ki ga čedalje teže prenaša. Poti do zaželene možitve Lizzie ne zapirajo samo objektivne ovire, da živi brez matere ob očetu in dveh bratih na samotni farmi, kamor pride redkokdaj kdo v goste in odkoder je do prvega mestnega naselja več kot sto kilometrov, marveč tudi notranje, duševne ovire, lahko bi rekli — saj gre za moderno ameriško delo — freudovski kompleksi. Lizzie je kočljivka, ki se ne zna notranje približati moškemu, niti tistemu, ki ji je očitno všeč. Sram jo je svoje ljubezni in svojo erotično rahločutnost prikriva z zunanjo ravnodušnostjo in navidezno odljudnostjo, ki odbija. Ko jo oče in brata pošljejo za nekaj tednov k znancem v oddaljeno mesto očitno v želji, da bi našla tam primernegega ženina, se Lizzie že čez nekaj dni vrne domov globoko osramočena in ponižana, da so jo poslali na ženitovanjski semenj. V bližini farme je sicer mlad moški, ki ga Lizzie rada vidi, policijski častnik File, navidezno vdovec, v resnici razočaran ločenec, toda simpatični File je prav tak kočljivec kot je ona sama. Filu je sicer Lizzie hudo všeč, toda tudi File ne spravi ljubezenske izpovedi iz sebe in tako hodita oba mlada kočljivca in trdokorca drug mimo drugega, ne da bi niti malo pomagala dobrotni usodi, ki ju namerava nazadnje vendarle zvezati v zakonsko dvojico.

Zbegana Lizzie, ki ji robati in brezobzirni starejši brat Noah ubija poslednjo moralo, ko ji pravi, da je docela povprečno, neočarljivo, za moške nezanimivo dekle in ji je pač sojeno živeti življenje stare device, »tete« na domačiji, ta Lizzie napravi poslednji obupni poizkus: ko pride File ponovno k njim v goste, ga skuša očarati z izumetničeno koketnostjo, kakršno je posnela po modnih trapah v mestu. File, ki jo je prišel zasnuti, razočaran zbeži iz hiše. In zdaj Lizzie ve, da ima njen brezobzirni brat prav, ko trdi, da je popolnoma nezanimivo dekle, ki si nikoli ne bo znala osvojiti fanta, in v njenem ljubezni željnem srcu nastane popolna požganica, prerijska suša, podobna oni, ki vlada že od prvega trenutka igre na kmetiji Curryjevih, kjer nekaj mesecev že ni padla kapljica dežja in zaradi suše gore pašniki in cepa živina.

Ob Lizzijin nekonvencionalni motiv postavi avtor za bulgarsko igro enako nekonvencionalen svet poezije na oder. To poezijo, ki ji v estetskem svetu pravimo lirski fantazija, v realnem svetu pa varljiva in sleparska domiselnost, predstavlja v igri simpatični potepuh Bill Starbuck, ki razplete

* Uprizoritev ljubljanske Drame; režija: ing. arch. V. Molka; scena ing. arch. E. Franz.

v igri Lizzijino osebno dramo in požene tudi akcijsko dejanje naprej do konca. Ta ljubeznivi tramp, na pol filozofski poet na pol lahkoživi slepar, ima svoje daljne prednike v ruski realistični literaturi, tam nekje v bližini mladega Gorkega, in tudi romar Luka v Nočnem azilu je s svojo tešilno lažnivostjo in s svojim moralnim poslanstvom njegov daljni sorodnik.

Bill pade v hišo Curryjevih prav v trenutku, ko je suša na kmetiji na višku, s presenetljivo ponudbo, da jim za borih sto dolarjev napravi dež v štiriindvajsetih urah. Billova ponudba razdeli Curryjeve na dva tabora, v nevernega Noaha, ki je brez fantazije in verjame samo v dejstva, na eni strani in v starega Curryja, ki ga je že Lizzijin primer poučil, da se brez poezije, brez vere, najtežja vprašanja v življenju ne dajo rešiti, in mladega Jima, ki je navdušen nad vsem, kar je nenavadno, romantično, na drugi strani. Stari Curry po kratkem pomisleku udari Billu v roko. Lizzie, ki je preveč osebno potrta, da bi sploh še verjela v kaj ali v koga, je sprva enako sovražna do Billa kakor Noah, toda Billa je avtor poslal prav k njej z nalogo, da odpravi požganico v njenem srcu in ji vrne vero vase, vero v življenje. To Bill tudi doseže v ponočnem razgovoru z Lizzie, ko ji odkrije svoj poetični pogled na svet in jo do kraja prepriča, da je v bistvu prikupno, očarljivo dekle, ki ji je svet na stežaj odprt. Po tem razgovoru je Lizzie že skoraj odločena, da bo zapustila dom in odšla z ljubeznivim potepuhom v njegov ljubeznivi svet.

Tiralica za Billom, ki je že po drugih kmetijah in krajih za dolarje obljubljal dež, privede v hišo šerifa in njegovega pomočnika Fila. Vsi sledovi za sleparskim trampom vodijo v to hišo, toda Curryjevi Billa zataje, oče iz obzirnosti do hčerke, Noah iz strahu pred očetom, Jim pa iz pravega navdušenja za simpatičnega pustolovca. Toda z žvižganjem Bill sam izda svojo navzočnost v hiši in v naslednjem velikem prizoru se izvrši razpletak Lizzijine osebne drame: okretni Bill se iztrga iz šerifovih pesti, z revolverjem v roki se umika proti izhodu in kliče Lizzie, naj mu sledi v širni svet, kakor sta se ponoči dogovorila. Lizzie pa omahuje — zakaj ta trenutek je v Filovih očeh prvič opazila in razbrala nemo, toda zgornjo snubitev in File je skozi njeno duševno stisko prvič pogledal v njeno srce. In tako se Lizzie odloči, da ostane in ona ve, da File Billa ne bo zasledoval, ne zaradi naperjenega revolverja, marveč iz ljubezni do nje, ki jo je s svojim pasivnim zadržanjem do Billa javno izpovedal. Tudi akcijska zgodba ima na koncu svoj happy end. Takoj po odhodu Billa se ulije dež, natanko po štiriindvajsetih urah, kakor ga je napovedal Bill.

Ljubljanska uprizoritev Nasheve komedije ni bila adekvatna niti avtorjevi ljubeznivi fantaziji niti krajevnemu koloritu, ki ga ima to delo. Bledega vtisa predstave je v prvi vrsti kriva napačna zasedba vlog. Billa je igral Janez Souček kot kavboja in vendar ljubeznivi Bill nima s kavbojstvom kaj opraviti. Bill se pripelje na kmetijo v svojem vozičku v športni obleki kot agent lastne tvrdke »Fancy Company«, je po potrebi vremenar, psihoanalitični zdravnik, prodajalec lastnih nepatentiranih izumov in domislic za vsakdanji dan. Souček Billa ni igral samo v kavbojski obleki, marveč ga je tudi igral kavbojsko, tako da je bilo bistvo te figure, poezija, s katero ozdravi Lizzie, pri tej zamisli popolnoma zasenčeno.

Vika Grilova je kot Lizzie zadela še najbolj ekspozicijski del svoje vloge, Lizzie kot vase zaprto, ponosno in občutljivo mlado dekle, mnogo

manj pa se ji je posrečil poskus, zaigrati videz očarljive spogledljivke, in njen poznejši razcvet, ko pod vplivom Billove psihoterapije zopet dobi svojo žensko samozavest. In še nekaj, igrati mlado žensko v lasulji, sodi danes že v zgodovino igralsiva.

Anton Homar kot Noah ni bil kos svoji vlogi. Noah je v igri izrazil protiigralce Billa, komercialno nadarjen farmar brez fantazije in s skoraj puritansko mračno vero v svet razumnih dejstev in je kot tak enako simbolna figura kot Bill, samo da z nasprotnimi moralnimi predznaki. Homarjev Noah pa je bil komaj nadut varuh družinske spodobnosti.

Tudi šerif Aleksandra Valiča je v ljubljanski uprizoritvi prihajal z Zlatega zapada, čeprav se vsa zgodba odigrava v ameriški sedanosti in bi moral biti šerif Thomas nič manj zlikan, kot so naši prometni miličniki v turistični sezoni.

Fila si je zamislil Stane Česnik kot simpatičnega, na moč postavnega fanta od fare, kot partnerju Lizzie pa mu je manjkalo eno — duševni obseg s kompleksi obteženega, nekoč že prevaranega zakonskega moža.

Makučev Jim je igral puberteto, kar je v redu, samo da ta puberteta ni imela posebne krajevne barve.

Najbolj se je približal avtorju Edvard Gregorin kot oče Curry s svojo preudarno, sočutno in humorno igro.

Nezadostna pretehtanost režije je bila najbolj očitna v veliki scène à faire, v nočnem razgovoru Billa z Lizzie, tem psihološkem vozlišču vse igre. Zunaj igrajo ta prizor v posebni inscenaciji, postavljeni v prvi plan, z vso poezijo mesečine, ki trka tudi na najbolj zakrknjena in zamorjena ženska srca in jih odklepa. V ljubljanski uprizoritvi je bila to epizoda v prozi, odrinjena v drugi plan.

Vladimir Kralj

PISMO O CELJSKEM GLEDALIŠČU V DRUGI POLOVICI SEZONE 1956/57

Druga polovica celjske gledališke sezone je dala zelo pisan repertoar, ki slej ko prej skuša biti reprezentativen, popularen in obenem skrbno izbran. V soglasju s tem prizadevanjem je gledališko vodstvo nekajkrat izjavilo, da je organizacijski ideal celjskega gledališča Vilarov TNP, in predlagalo spremembo praznega ozkosrčnega naslova v programsko pomembnejše Slovensko ljudsko gledališče v Celju, pri čemer bi prvi atribut pričeval o vrednosti in pomembnosti lokalne gledališke umetnosti za nacionalno kulturo sploh, drugi atribut pa določal repertoarju smer v demokratično široko, širšim množicam dostopno dramsko literaturo. Seveda gledališko vodstvo s tem ne misli zakrmariti v konservativne vode, pridržati si hoče proste roke sem in tja za prirejanje tudi takih del, ki sodijo v komorno gledališko umetnost, ne zaradi napačnih apetitov po eksperimentih, marveč zaradi potrebe po večnem prerajanju umetnosti, zaradi potrebe po sodobnih odgovorih na različna vprašanja časa in kraja.

Brez ozira na to, ali se je sprememba naslova izvršila ali ne, je druga polovica sezone izkazala močno in široko eklektičen repertoarski izbor. Z enim delom se je gledališče spoprijelo tudi s publiko in kritiko Sterijevega pozorja in s tem doživelo doslej eno največjih priznanj, doživelo nekaj pohval, pa tudi